

Tartu Naiste Varjupaik
Vägivallast on väljapääs

SISEMINISTEERIUM

KÜSK Kodanikuühiskonna
Sihtkapital

KODANIKUÜHISKONNA TOETUSEKS

Juhendmaterjal seksuaalvägivalla ohvrite (kannatanute) tugisikutele

Koostaja: ringkonnaprokurör Raul Heido

Lõuna Ringkonnaprokuratuur

2014

1. **Kriminaalmenetlus** koosneb kahest etapist: kohtueelne menetlus ehk uurimine ja kohtupidamine. Nii kohtueelne menetlus kui kohtupidamine võivad kesta kuid, vahel aastaid, kõik oleneb kriminaalasja keerukusest.
2. Kriminaalmenetluses nimetatakse ohvrit **kannatanuks**. Kannatanul on õigus mitte anda ütlusi oma abikaasa ja lähisugulaste vastu. Arvestada tuleb ka sellega, et suure tõenäosusega tuleb seksuaalkuritegude puhul kannatanul ütlusi anda ka kohtus.
3. **Kohtueelne menetlus ehk uurimine** saab alguse kriminaalmenetluse alustamisest politseis ja selle viivad läbi politseiuurijad. Politseiuurijate kontaktandmeid võid leida: www.politsei.ee. Uurimise eesmärgiks on selgitada juhtunu asjaolud ja koguda tõendeid. Kui tõendeid pole piisavalt, siis kriminaalmenetlus lõpetatakse menetlust juhtiva prokuröri nõusolekul.
4. Seksuaalkuritegudes on üldjuhul vähe tõendeid, kuna tegemist on nn varjatud kuri-tegevusega. Seetõttu on tõendamisel oluline, et **kannatanu ise aitaks kaasa tõendamisel** ja ei hävitaks esmatähtsaid tõendeid, nagu purunenud riidesesemed, biomaterjaliga (nt sperma) määrdunud aluspesu või muu riidesesemed. Kannatanu **ei tohiks ennast ka pesta** enne proovide võtmist kohtuarsti või naistearsti poolt.
5. Igas kriminaalasjas on **kohtueelse menetluse juht prokurör**, kes vastutab kohtueelse menetluse kvaliteedi eest. Prokuröri poole võib pöörduda probleemide esinemisel suhtlemisel politseiuurijaga. Ööpäev läbi on võimalik konsulteerida valveprokuröriaga. Prokuröride kontaktid: www.prokuratuur.ee
6. **Kannatanul on õigus:**
 - o juristist esindajale,
 - o vaidlustada kriminaalmenetluse alustamata jätmist ja lõpetamist;
 - o esitada politseiuurija või prokuröri kaudu tsiviilhagi (kahju hüvitamise nõue) oma kahju hüvitamiseks;
 - o esitada tõendeid, taotlusi ja kaebusi politseiuurijale ja prokurörile. Prokurörile on mõtet esitada taotlus ja kaebus eelkõige siis, kui kannatanu pole rahul politseiuurija tööga.
 - o tutvuda ülekuulamise protokolliga
 - o tutvuda uurimise lõppedes kõigi kriminaaltoimiku materjalidega. NB! Kriminaaltoimikust saadud infot on õigus avaldada vaid prokuröri loal.
7. **Kui kriminaalmenetlus on alustatud**, siis politseiuurija ega prokurör ei saa arvestada kannatanu soovidega kriminaalmenetluse lõpetamiseks. Kui kannatanu otsustab varem antud ütlusi, milles teda on hoiatatud valeütluste andmise eest, muuta, siis on tema suhtes võimalik kriminaalvastutusele võtmine valeütluste andmise eest.
8. Kannatanul on õigus igas kriminaalasjas saada **riiklikku ohvriabi**. Riiklikust ohvriabist võib lugeda siit <http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/ohvriabi-ja-lepituskeskus/>
9. Kohtus ütluste andmise stressi vähendamiseks valmistavad **kohtuistungiks** kannatanu ette prokurör koostöös ohvriabitöötaja ja kannatanu tugisõnaga, kui kannatanu avaldab selleks soovi.
10. Kui kannatanu kardab süüdistatavat ja oma emotsionaalse seisundi tõttu ei suuda viibida ühe kohtusaalis süüdistatavaga, siis **on võimalik kaugülekuulamine** ehk nn telesilla lahendus. Kannatanu saab teises ruumis viibides kaamera vahendusel anda oma ütlusi.

Kõik seksuaalkuriteod toodud Karistusseadustiku (lühend KarS) 9. peatüki „**Isiku-vastased süüteod**“ 7. jaos „Seksuaalse enesemääramise vastased süüteod“ Kuritegude ja väärtegade ühine nimetus on süüteod.

KarS § 141 Vägistamine

(1) Inimese tahte vastaselt temaga suguühtesse astumise või muu sugulise iseloomuga teo toimepanemise eest vägivaldiga või ära kasutades tema seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – *karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega.*

(2) Sama teo eest:

- 1) kui see on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes;
- 2) kui see on toime pandud kahe või enama isiku poolt;
- 3) kui sellega on tekitatud kannatanule raske tervisekahjustus;
- 4) kui sellega on põhjustatud kannatanu surm;
- 5) kui sellega on kannatanu viidud enesetapuni või selle katseni või
- 6) kui see on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo, – *karistatakse kuue- kuni viieteistaastase vangistusega.*

Suguühendusse astumine - mehe peenise viimine naise tuppe, naise/mehe suhu või pärakusse.

Kannatanu tahte vastasus – vägivald või abitusseisundi ärakasutamine on kannatanu oma tahte allutamise vahend.

Võimetus toimunust aru saama – teadvusetusseisundis viibiv isik või isik, kes psüühika-häire või vanuse tõttu ei saa aru toimuvast.

Raske tervisekahjustus nagu teised tervisekahjustuste liigid on määratavad **kohtuarstliku ekspertiisiga**, mille määrab politseiurija.

§ 143. Suguühetele või muule sugulise iseloomuga teole sundimine.

(1) Inimese tahte vastaselt temaga suguühtesse astumise või muu sugulise iseloomuga teo toimepanemise eest, ära kasutades kannatanu sõltuvust süüdlasest, kui puudub käesoleva seadustiku §-s 141 sätestatud vägivald või seisund, milles inimene ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – *karistatakse kuni kolmeaastase vangistusega.*

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo, – *karistatakse kuni viieaastase vangistusega.*

Kannatanu on sõltuvuses süüdlasest, kui viimasel on kannatanu üle ningi seaduslik võim ja reaalne võimalus kannatanu elu oluliselt mõjutada (nt vanem-lap; ülemus-alluv; õpetaja – õpilane jne.)

§ 143². Suguühetele või muu sugulise iseloomuga tegu mõjuvõimu kasutades

(1) Täisealise isiku poolt noorema kui kaheksateistaastase isikuga suguühtesse astumise või muu sugulise iseloomuga teo toimepanemise eest, ära kasutades kannatanu sõltuvust süüdlasest või kuritarvitades saavutatud mõjuvõimu või usaldust, kui puudub käesoleva seadustiku §-s 141 sätestatud vägivald või seisund, milles inimene ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – *karistatakse kahe- kuni kaheksa-aastase vangistusega.*

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo, – *karistatakse kolme- kuni kaheksa-aastase vangistusega.*

§ 144. Suguühete järeltulijaga

(1) Vanema, vanema õigustega isiku või vanavanema poolt lapse või lapselapsega suguühtesse astumise või muu sugulise iseloomuga teo toimepanemise eest, – *karistatakse kahe- kuni kaheksa-aastase vangistusega.*

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo, –
karistatakse kolme- kuni kaheksa-aastase vangistusega.

§ 145. Suguühe või muu sugulise iseloomuga tegu lapsealisega

(1) Täisealise isiku poolt noorema kui neljateistaastase isikuga suguühtesse astumise või muu sugulise iseloomuga teo toimepanemise eest –
karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo, –
karistatakse kahe- kuni kaheksa-aastase vangistusega.

Võimetus toimunust aru saama – teadvusetusseisundis viibiv isik või isik, kes psüühikahäire või vanuse tõttu ei saa aru toimuvast.

§ 147. Noorema kui kümneaastase isiku arusaamisvõimetus

Noorem kui kümneaastane isik loetakse käesolevas jaos sätestatud süütegude mõttes arusaamisvõimetuks.

Noorem kui 10-aastane isik on täielikult võimetu seksuaalkäitumisest aru saama ja sellekohaseid otsuseid langetama. Seega igasugune suguline tegevus alla 10-aastasega saab käsitleda vägistamisena.